

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою історії України Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) – *відповідальний секретар*
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ЗМІСТ

ВПЛИВ ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ <i>Атмажов Олег</i>	c.10
БЛИЗЬКОСХІДНІ ПРОБЛЕМИ ХХ – ХХІ СТ. В ПУБЛІЧНІЙ ІСТОРІЇ <i>Бессонов Ростислав</i>	c.16
ІНФРАСТРУКТУРА РАДЯНСЬКОГО ПОБУТУ: СТВОРЕННЯ ПАЛАЦІВ УРОЧИСТИХ ПОДІЙ ТА «ЧЕРВОНИХ КУТКІВ» <i>Білка Олена</i>	c.23
ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я ЯК ЛІМІНАЛЬНИЙ ПРОСТІР АНТИЧНОГО СВІТУ <i>Буряк Євгенія, Сєкерська Олена</i>	c.30
ОДЕСЬКА ЄПАРХІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИНОДАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ ЧИННИК ЦЕРКОВНО- ДЕРЖАВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД <i>Вітрук Володимир</i>	c.37
В ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УРЯДУ УНР В ЕКЗИЛІ У 1920-1930 РР. <i>Войналович Олександра</i>	c.44
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ОДЕСІ <i>Возіян Микита, Савченко Віктор</i>	c.52
ВПЛИВ МУЗИКИ НА СУЧАСНУ МОЛОДЬ УКРАЇНИ <i>Гайдай Артем, Савченко Віктор</i>	c.60

Олександра Войналович, здобувач
першого рівня вищої освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава

Науковий керівник: **Людмила Бабенко**, д.і.н.,
професор кафедри історії України,
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УРЯДУ УНР В ЕКЗИЛІ У 1920-1930 РР.

Анотація: У статті розкривається зовнішньополітична діяльність уряду Української Народної Республіки в екзилі впродовж 1920-1930-х рр. Проаналізовано інституційну еволюцію Державного Центру УНР в еміграції, зокрема функціонування Ради Республіки в Тарнові та перенесення центру діяльності до Парижа. Висвітлено ключові напрями роботи дипломатичних місій у країнах Європи, а також специфіку використання трибуни Ліги Націй для артикуляції українського питання. Окрему увагу приділено організації військового штабу, нелегальній роботі з підпіллям в УСРР та складним взаєминам з українськими громадами в Польщі, Румунії та інших країнах. Зроблено висновок, що, попри брак ресурсів та відсутність негайних політичних здобутків, діяльність екзильного уряду забезпечила неперервність української державницької традиції та створила символічний і організаційний фундамент для майбутнього відновлення незалежності України.

Ключові слова. Уряд УНР в екзилі, Державний Центр УНР, Симон Петлюра, Андрій Лівіцький, зовнішня політика, українська політична еміграція, Ліга Націй, дипломатична місія, державницька традиція.

Актуальність дослідження зовнішньополітичної діяльності уряду УНР в екзилі у 1920-1930-х рр. зумовлена необхідністю глибокого переосмислення національного державотворчого досвіду в умовах сучасних викликів, пов'язаних із російською агресією та захистом українського суверенітету. Вивчення механізмів дипломатичної боротьби еміграційного уряду, який діяв без території та офіційного міжнародного визнання, дозволяє простежити тяглість української державницької традиції та виявити ефективні стратегії відстоювання національних інтересів на міжнародній арені, зокрема, через платформу Ліги Націй. Досвід консолідації політичної еміграції навколо Державного Центру УНР, збереження військових кадрів та інформаційний опір радянській пропаганді становить не лише історіографічний, а й практичний інтерес для розуміння ролі екзильних урядів у збереженні національної суб'єктності в періоди тимчасової втрати контролю над територією.

Я. Рудницький, порівнюючи еміграцію попередньої доби, приходять до висновку, що еміграція 1920 р. голови Директорії Симона Петлюри мала державно-політичні атрибути Української соборної держави у вигляді армії, розгалуженого апарату, міжнародних визнаних дипломатичних відносин [1]. Після втрати державності та переходу в екзиль однією з ключових задач уряду УНР стало підтримання, а за можливості – просування українського питання на міжнародній арені. Значним випробуванням продовжувала залишатися проблема невизнання національної ідентичності. Українців часто записували під іншими національностями: «росіянин», «поляк», «румун».

Виклад основного матеріалу. На своєму шляху уряд УНР в екзилі спирався поступово на декілька європейських міст як осередків місцезоташування керівних органів ДЦ УНР. На період 1921-1923 рр. таким місцем став Тарнів (Польща). 9 січня 1921 р. тут постала Рада Республіки як тимчасовий представницький орган (передпарламент). Сюди увійшли представники різних політичних партій, що входили до УНР: партія Українських соціалістів федералістів, Радикально-демократична партія, Українська соціал-демократична робітничка партія, Українська партія селянських соціалістів, Українська народна республіканська партія, Союз українських хліборобів-демократів [2, с. 14-15]. Очолив Раду Іван Фещенко-Чопівський, колишній міністр Центральної Ради і Директорії.

Робота Ради тривала близько шести місяців, завершившись у

вересні 1921 р. Микола Лівіцький мотивував таке рішення насамперед фінансовою скрутою ДЦ УНР [2, с. 16]. Ісаак Мазепа підкреслював, що своєю діяльністю, особливо на початкових етапах (січень-квітень 1921 р.) Рада Республіки запобігла передчасному занепаду ДЦ УНР [1].

На початку 1925 р. більша частина уряду на чолі з Головним Отаманом Симоном Петлюрою та заступником голови уряду В'ячеславом Прокоповичем перебралася до Франції [3]. До 1926 р. Париж став новою постійною резиденцією ДЦ УНР. Така зміна була продиктована прагненням здобути більш стабільну політичну платформу для подальшої діяльності.

До ключових посадових осіб цього періоду належали державні і військові діячі. Олександр Лотоцький, Андрій Яковлів, Володимир Сальський, Олександр Шульгін, Роман Смаль-Стоцький підтримували гідний професійний рівень, консолідуючи політичну еміграцію. Пріоритетними завданнями реалізації стала військова підготовка, підтримання контактів із потенційними антирадянськими кадрами у самій Україні, пошук підтримки серед іноземних держав і народів, формування корпусу цивільних фахівців, захист українських прав за кордоном.

Ця робота, розпочата за життя Симона Петлюри, була систематизована та інституалізована після його смерті. Так, наприкінці 1926 р. було утворено штаб військового міністра. Посаду обійняв генерал Володимир Сальський. Структура штабу була чітко поділена на три відділи, кожен з яких виконував конкретні завдання. Зусиллями Першого Організаційного відділу було зареєстровано та взято на облік понад 4 тисячі офіцерів. Другий Нелегальний відділ займався безпосередніми зв'язками з Україною, створюючи на території УСРР так звані «пункти зв'язку», які мали стати у потрібний час осередками місцевої влади та ядрами формування військових сил. Третій Пропагандистський відділ нелегально перенаправляв агітаційні матеріали, підтримуючи визвольні настрої серед українського населення.

Українському керівництву вдалося розвинути багатоаспектну зовнішньополітичну діяльність, яка була спрямована на здобуття підтримки світової спільноти. Відбувалося це незважаючи на складні умови, обмеженість фінансових ресурсів, наростаючу дипломатичну ізоляцію. До прикладу, українське посольство в Берліні було закрите вже у 1923 р. [2, с. 35]. Це сталося після підписання Веймарською республікою та СРСР 16 квітня в місті Рапалло договору в ході роботи

Генуезької конференції.

Натомість, Швейцарія продовжувала визнавати повноваження УНР. Однак через фінансовий брак коштів у 1925 р. з посольства виїхав останній представник дипломатичної місії Курбас [2, с. 35]. Водночас Франція, хоч і дозволяла працювати дипломатичній місії на чолі з Олександром Шульгіним, проте офіційного статусу не надавала [2, с. 35]. Дипломатичні представники УНР, будучи розкиданими по різних країнах Європи, не припиняли провадити інформаційні акції політичного характеру в місцях осідлості. У Чехословаччині цю місію виконував Максим Славінський, в Румунії – Трепка, у Відні – Троцький, Берліні – Хотько, Італії – Онацький [2, с. 35-36]. Досить нечасто до них мали змогу навідуватися члени уряду.

Саме у Женеві як штаб-квартирі Ліги Націй українські представники могли встановлювати контакти з дипломатами провідних держав світу. Зазвичай восени кожного року міністри закордонних справ відвідували засідання Асамблеї, а також Ради ліги, що подекуди проходили декілька разів на рік. Часто акції проводилися спільно з представниками аналогічних екзильних урядів Азербайджану, Грузії, Північного Кавказу, Туркестану. Така згуртованість посилювала резонанс і демонструвала спільний фронт народів, що їх поневолила Москва. З огляду на масштаби діяльності, з 1933 по 1939 рр. у Женеві діяв постійний секретаріат. Спектр його роботи полягав у співпраці як з одиничними делегаціями, так і міжнародними установами. Відбувалося це під егідою Миколи Ливицького.

У площині двосторонніх дипломатичних відносин першочергово мова йшла про держави колишньої Антанти та Малої Антанти. У такого підходу були свої противники, які радше надавали перевагу Німеччині чи Італії. Микола Ливицький з цього приводу наголошував на принциповості режимів: демократичного проти тоталітарного. Уряд УНР робив спроби виходу на американських політиків. Так, 30 жовтня 1929 р. сенатор Копелянт вніс до Конгресу законопроект резолюції про визнання екзильних урядів України і Грузії та призначення до них американських дипломатичних представників [4, с. 260]. 20 лютого 1939 р. до президента США Франкліна Рузвельта була надіслана телеграма, підписана Андрієм Ливицьким, про виведення з території України російських окупаційних військ [4, с. 261].

Не менш важливими були підтримка та координація дій з тими мільйонами українців, що опинилися розпорошеними під владою сусідніх Польщі, Румунії, Чехословаччини [5]. У європейських країнах

проживання українців діяли централізовані структури: Український Центральний Комітет у Польщі (голова М. Ковальський), Український Громадський Комітет у Румунії (голова К. Мацієвич), Союз Українських Емігрантських Організацій у Франції (голова М. Шумицький). Всі вони були об'єднані під егідою Головної Української Еміграційної Ради на чолі з професором О. Шульгіним. Важливу роль відігравали організації колишніх вояків Армії УНР, розкидані по різних країнах. Їх очолювали авторитетні генерали: у Франції – О. Удовиченко, у Польщі – О. Загородський, В. Куш, у Румунії – Г. Порохівський. Усі військові організації підпорядковувались міністру військових справ УНР генералу В. Сальському.

Відносини з українцями в Польщі, які зосереджувалися насамперед в Галичині та на Волині, були найбільш інтенсивними та суперечливими. Вбивство Симона Петлюри у 1926 р. Самуїлом Шварцбардом сколихнуло українську еміграцію. Українська громада і преса в Польщі гостро відреагували на цю трагічну подію.

У 1925 р. у Польщі було створено Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Воно стало найбільшою українською політичною партією та провідною силою міжвоєнного періоду. Між ним та урядом УНР фактично існувала неформальна угода, за якою УНР представляла загальноукраїнську визвольну справу на міжнародній арені, тоді як УНДО захищала інтереси українців в самій Польщі. Для останнього обиралася співпраця. Компромисні відносини з польською владою двічі опинялися на межі загострення. Перший раз – під час так званої пацифікації. Так, 1930 р. прокотилися масові репресії проти українців Галичини, які включали в себе побиття, арешти, закриття українських установ. Уряд УНР вживав заходів, подаючи офіційну ноту протесту та висвітлюючи події у пресі, зокрема, в «Тризубі». Другий раз – через підтримку Карпатської України, тоді як офіційна Варшава підтримувала угорські претензії на цю територію.

На офіційному рівні уряд УНР та ОУН мали напружені відносини через низку ідеологічних і тактичних розбіжностей. Тим не менш, існували таємні канали зв'язку. Наочним прикладом цього називав себе Микола Лівіцький: «Таким чином, сталося так, що я був фактичним зв'язковим поміж урядом УНР і полковником Коновальцем» [2, с. 59-60]. Саме він організував таємну зустріч у Швейцарії у 1933 р. Вона засвідчила прагнення об'єднати зусилля. Коновалець тоді сказав: «Так, так, коли почнуться події, будемо йти разом...» [2, с. 61]. Цьому вчергове стали на заваді. У 1938 р. радянський агент служби зовнішньої

розвідки Павло Судоплатов убив Євгена Коновальця.

Відносини з українською громадою Румунії на Буковині склалися найбільш сприятливо. Український Громадський Комітет у Бухаресті під керівництвом К. Мацієвича, а потім В. Трепке, підтримував тісні зв'язки з екзильним урядом. Співпраця з місцевими політиками, такими як сенатор В. Запозецький та посол Сербанюк, будувалася на взаємоповазі та спільній роботі, без серйозних конфліктів з румунською владою.

Наприкінці 1920 – початку 1930-х рр. на озброєння було взято Лігу Націй як платформу для популяризації України в у світі. Активну позицію у цьому напрямку зайняв Міністр закордонних справ уряду УНР в екзилі Олександр Шульгін. Головним завданням було визначено ознайомлення міжнародної спільноти з українською боротьбою проти більшовиків. Це знайшло свій практичний вихід у критичні моменти виживання українського народу (Голод 1921-1923 рр., Голодомор 1932-1933 рр.), коли було визнано факт голоду і була надана гуманітарна допомога від західної спільноти.

У 1930-х рр. західні країни одна за одною почали провадити політику визнання СРСР. На противагу цьому О. Шульгін розгорнув активну кампанію проти прийняття Радянського Союзу до Ліги Націй. Вхідження тоталітарної держави, яка не зупиниться перед окупацією нових держав-сусідів, буде зрадою європейська цінностей, – стверджував він. На жаль, ці заклики не були почутими й виявилися пророчими.

14 грудня 1939 р. на асамблеї Ліги Націй 28 із 40 держав-учасниць проголосували за виключення СРСР у зв'язку зі збройною агресією проти Фінської республіки. Саме на такі агресивні зовнішні війни покладали сподівання урядовці УНР [6]. Вони вважали, що це спричинить внутрішню дестабілізацію, яка призведе до розпаду Радянського Союзу і, відповідно, визволення України.

Висновки. З одного боку, діяльність УНР в екзилі була боротьбою держави-«привида», уряду без території, який протягом довгих років намагався говорити від імені народу, котрий залишився під радянською окупацією. Їхні меморандуми в Лізі Націй часто залишалися голосом, що кричав у порожнечі, а спроби отримати визнання розбивалися об байдужість або прагматичні інтереси європейських держав. Внутрішні чвари та брак ресурсів часто перетворювали цю боротьбу на сізифову працю. З іншого боку, саме ця наполегливість, ця щоденна, рутинна робота з підтримки військових

кадрів, ведення архівів, видавництва преси та невомної дипломатії стала тим насінням, яке вони зберегли для майбутнього. Вони не досягли своєї головної мети – відновлення незалежності України у міжвоєнний період, але вони зберегли саму ідею української державності, її символи, дипломатичний протокол і, що найважливіше, віру в те, що боротьба не закінчена. Отже, їхня діяльність стала живим містком між Українською революцією 1917-1921 рр. і майбутніми поколіннями борців, доказом того, що українська держава не зникла, а лише чекає свого часу.

Список використаних джерел

1. Малуца О. Органи влади ЗУНР та УНР в екзилі у 20–40-і рр. ХХ ст.: боротьба за національну державність як форму організації повсякденного життя української еміграції. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. 2007. № 12. С. 287-308. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2007_12_287
2. Лівичкий М. А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. – Мюнхен ; Філадельфія : Українське Інформаційне Бюро, 1984. 75 с.
3. Купин Л. Українська політична імміграція у Франції міжвоєнного періоду (1919-1939). *Мандрівець*. 2013. № 1. С. 31–35.
4. Україна в міжнародних відносинах. *Енциклопедичний словник-довідник. Випуск 5. Біографічна частина: А–М* / Відп. ред. М.М. Варварцев. К.: Ін-т історії України НАН України, 2014. 331 с.
5. Максимець Б. В. Українська політична еміграція: від мазепинців до розформування державного центру УНР у запитаннях та відповідях. *Історія та правознавство*. 2020. № 28/30. С. 27–45.
6. Двірна К., Кунц С. Повоєнна доля армії УНР у 20-30-ті роки ХХ століття. *Історія в рідній школі*. 2016. № 6. С. 2–6.

*Oleksandra Voinalovych,
scientific supervisor Lyudmyla Babenko*

FOREIGN POLICY ACTIVITIES OF THE GOVERNMENT OF THE UNR IN EXILE IN THE 1920S-1930S

Abstract: *This article examines the foreign policy activities of the government of the Ukrainian People's Republic in exile during the 1920s-1930s. It analyzes the institutional evolution of the State Center of the UPR in exile, particularly the functioning of the Council of the Republic in Tarnów*

and the relocation of the center of operations to Paris. It highlights the key areas of work of diplomatic missions in European countries, as well as the specific ways in which the League of Nations platform was used to articulate the Ukrainian question. Particular attention is paid to the organization of the military headquarters, clandestine work with the underground in the Ukrainian Soviet Socialist Republic, and complex relations with Ukrainian communities in Poland, Romania, and other countries. It is concluded that, despite a lack of resources and the absence of immediate political achievements, the activities of the government-in-exile ensured the continuity of the Ukrainian statehood tradition and laid the symbolic and organizational foundation for the future restoration of Ukraine's independence.

Keywords: *Government of the Ukrainian People's Republic in exile, State Center of the Ukrainian People's Republic, Symon Petliura, Andriy Livytskyi, foreign policy, Ukrainian political emigration, League of Nations, diplomatic mission, statehood tradition.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026